

Problems of the importance of foreign language to prepare modern highly qualified specialists are considered in the article. The reasons of insufficient level of foreign language proficiency in students of higher technical educational establishments are analyzed. Internal and external motivations are described. The external motivation strengthens internal motivation that enables students to acquire knowledge actively. Possible ways to improve interest and motivation when studying foreign language are given. The importance of use of new information technologies in teaching foreign languages is shown. The subject of the research was to determine the level of awareness of the importance of foreign language for successful professional work after graduation from the university. Observations and surveys of students show that the use of Internet resources enhances motivation greatly, positively affects an interest in learning a foreign language.

Foreign language, professional activity, external and internal motivation, cognitive process, interest.

УДК 378:63.007.2(73)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ США

О.В. Вощевська, кандидат педагогічних наук

В статті детально розглянуті особливості педагогічної діяльності викладача вищого аграрного навчального закладу. Особлива увага приділяється педагогічній майстерності викладача, його активній життєвій позиції. Автор дає детальну характеристику посад асистента, лектора, інструктора, асистент-професора, доцента, професора та інших, даючи повну характеристику кожній посаді. В статті розкривається питання щодо особливостей оцінювання діяльності викладача адміністрацією закладу, колегами, студентами, громадкістю. Варто відмітити, що американська система освіти має посаду, аналогів якій немає в Україні – це посада академічного куратора. Автор описує особливості педагогічної діяльності, а також коло обов'язків тих викладачів, що обіймають дані посади.

Викладач вищого навчального закладу, педагогічна діяльність, американська система вищої освіти, академічний куратор, методи та форми оцінювання, педагогічна майстерність, контроль знань

Постановка проблеми. Сучасні процеси реформування економіки країни, входження України в цивілізоване освітнє товариство супроводжуються динамічними змінами в системі виробничих відносин, культури, освіти. США є країною не тільки з високорозвиненою економікою, але й з добре налагодженою системою вищої освіти. В даній статті ми спробуємо розкрити особливості педагогічної діяльності

викладача вищого навчального закладу США, адже саме він є ключовою фігурою, що впливає на формування особистості студентів, їх світоглядних та професійних якостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням особливостей організації вищої освіти в США займалися ряд вчених, серед них Георгієва Т.С., Глотова Г.В., Калашніков В.Л., Параил В.Л., Романовський О.О. та інші вчені. Серед американських науковців, які займалися питанням вдосконалення педагогічної майстерності викладачів слід відмітити Крістенсен Р., Купер Дж., Фельдер Р., Годлескі Є. та інших.

Формулювання цілей. Цілями даної статті є детальне вивчення особливостей педагогічної діяльності викладача вищого аграрного закладу США з метою виявлення та запозичення позитивних ідей у систему вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Відзначимо, що у формуванні особистості майбутнього фахівця, його світоглядних та професійних якостей провідну роль відіграє викладач вищого навчального закладу. Дослідженнями доведено, що творча захопленість навчальною дисципліною, проблемами спеціальності, активна життєва позиція, широта світогляду та інтересів, педагогічна майстерність викладача сприяють ефективному формуванню позитивного ставлення студентів до оволодіння майбутнім фахом, активізують їх розумову діяльність у навчальному процесі [1, 2, 4;]. Розглянемо особливості педагогічної діяльності викладача американського вищого аграрного навчального закладу.

Насамперед зазначимо, що система посад для викладачів у кожному вищому навчальному закладі встановлюється самостійно, але найчастіше у штатному розписі прийнято такі посади: 1) асистент; 2) лектор; 3) інструктор; 4) асистент-професор; 5) "асосієйт"-професор (доцент); 6) професор ("повний" професор). Коротко зупинимося на тих функціях, які виконують викладачі тієї чи іншої категорії.

Викладачі, які займають три останні посади, належать до розряду „старших посадових осіб ” і мають право вести всі види занять. Не зайве вказати, що асистент-професор, у порівнянні з доцентом та "повним професором", має більше навчальне навантаження, проте менш престижні предмети (ввідні курси, практичні заняття) [3, с. 68].

Інструктор, в основному, керує лабораторним практикумом, проводить практичні заняття. Посади навчальних асистентів частіше всього займають аспіранти. На посаду лектора часто призначають позаштатних викладачів, що працюють за сумісництвом. Призначення на молодші посади відбувається президентом університету за рекомендацією керівника департаменту та декана факультету. При цьому укладається короткотривалий контракт приблизно на рік, але який може бути продовжений 5-6 разів. Мета такого заходу - викладачі не повинні звикати до постійного місця роботи, були конкурентноспроможними і розуміти, що на їх місце можуть запросити талановитішого фахівця, який значно

ефективніше займається науковою роботою, володіє кращою лекційною майстерністю.

Лише професор може працювати в університеті постійно. Що ж до інструкторів та асистент-професорів, то у деяких вищих навчальних закладах вони мають право працювати не більше 8 – 9 років. У подальшому їм необхідно підвищувати рівень своєї кваліфікації або переходити до іншого університету [3, с. 69].

Анкета оцінювання роботи куратора студентами коледжу Інженерії Університету штату Айова

Положення	Запитання	Шкала оцінювання
Знання	Мій куратор добре проінформований щодо правил, процедур вибору курсів.	5. Повністю погоджуюсь 4. Погоджуюсь 3. Важко відповісти 2. Не погоджуюсь 1. Повністю не погоджуюсь
Зв'язок з куратором	Якщо мені невідоме якесь питання, він направляє мене до необхідної служби. Мій куратор завжди знаходиться на робочому місці, з ним легко зв'язатись по телефону, по електронній пошті	
Надійність	Куратор завжди приходиться на зустрічі, намагається знайти відповіді на питання, що турбують мене.	5. Відмінно 4. Добре 3. Посередньо 2. Незадовільно 1. Дуже незадовільно
Контактність	Куратор заохочує мене звертатись до нього. Зацікавлений в моєму прогресі у навчанні, бере участь у вирішенні проблем.	
Надання порад	Надає поради, інформує мене про університетські зміни. Допмагає в організації різних зустрічей.	5. Відмінно 4. Добре 3. Посередньо 2. Незадовільно 1. Дуже незадовільно
Повага	Куратор ставиться до мене з повагою, обговорює зі мною стратегії по вирішенню проблем.	
Контроль успіхів студентів	Контролює виконання моїх обов'язків щодо поставлених освітніх задач	5. Відмінно 4. Добре 3. Посередньо 2. Незадовільно 1. Дуже незадовільно
Загальна характеристика	Як би ви оцінили роботу вашого куратора?	
Допомога куратора	Найбільше мені мій куратор допоміг у.....	Дати розширену відповідь
Сильні сторони куратора	Однією із позитивних якостей мого куратора є....	
Поради моєму куратору	Однією з порад, яку б я дав своєму куратору на майбутнє.....	Дати розширену відповідь
Інші коментарі	Додаткові коментарі щодо вашого куратора або служби консультацій на факультеті в цілому	

Варто підкреслити, що американська система освіти має посаду, аналогів якій в Україні немає. Це посада академічного куратора (Academic Adviser), який допомагає студентові скласти індивідуальний розклад на кожний тиждень та семестр . Він допомагає студентові з остаточним вибором спеціальності, разом із ним вирішує, як раціонально розподілити зусилля для успішного навчання, які предмети і в якій послідовності вивчати [6, с. 104].

Важливо й те, що існує спеціальна шкала оцінювання якості роботи куратора, яку заповнюють студенти (це здійснюється навесні, в кінці семестру куратори можуть отримати результати).

Як і викладачі, куратори на своїх зібраннях обговорюють питання змін у розкладі, змісту курсів, проводять спеціальні заняття-тренінги для новачків. Студенти мають зустрітися зі своїми кураторами для обговорення навчальних досягнень, академічних планів щонайменше раз на місяць. В іншому випадку студенти не зможуть записатися на наступний семестр. Переважно після першого курсу студенти змінюють наставника і обирають такого куратора (професора, доцента або асистента), який спеціалізується на їхньому головному предметі [9].

Вимоги до викладачів при прийнятті на посаду у кожному навчальному закладі різняться, але визначальними є досвід роботи, наукові публікації, рекомендації з інших університетів та установ. Цікаво, що середній вік професора в США – 50-53 роки; асоційт-професора (доцент) – 41-42; асистент-професора – 34- 35; інструктора – 33 роки [3, с. 70].

Нині в американській вищій школі наявність вченого ступеня є вирішальним фактором для призначення на певну посаду. Так, у великих університетах на посаду асистент-професора приймають лише у разі наявності докторського ступеня, а на посаду інструктора – працюючих над дисертацією [7, с. 69].

Навчально-педагогічна діяльність викладачів оцінюється спеціальними комісіями департаментів. Велика увага при цьому приділяється науковій діяльності викладача. Цінуються ті педагоги, які роблять внесок у науку, використовують при викладанні результати власних наукових досліджень. Серед викладачів американських університетів є навіть вислів "publish or perish", що означає "друкуйся або залишишся без роботи". Додамо, що в університетах і коледжах США діє норма, згідно з якою викладачі професійного рангу мають право на творчу відпустку (6-12 місяців) із збереженням заробітної плати [3, с. 72].

У системі вищої освіти США домінують підходи, за яких якість роботи викладача є визначальним критерієм оцінювання його діяльності. За даними С. Різниченко [5, с. 114], оцінюванню підлягають "...найважливіші академічні функції...", що включають в себе навчання, проведення досліджень, участь у громадській діяльності". Перевірка здійснюється на основі комплексного вивчення діяльності викладача, де джерелами його оцінки є [5]:

- систематичний формальний рейтинг у студентів;
- неформальний рейтинг у студентів;

- оцінка керівника;
- рейтинг серед колег;
- оцінювання комітету викладачів;
- зміст конспектів курсу, що викладається;
- участь викладача в робочих семінарах;
- залишкові знання студентів;
- результати іспитів;
- популярність елективних курсів (кількість студентів, що їх відвідує);
- самооцінка (підсумкова доповідь викладача);
- думка союзу студентів-випускників.

Разом із тим, оцінювання педагогічної діяльності викладачів університетів США досить різнобічне, у ньому задіяні колеги, адміністрація, студенти, громадськість. Домінуючими показниками при оцінюванні педагогічної майстерності викладача є думки студентів та результати його навчальної роботи. Зокрема, після оволодіння курсом студентам пропонується оцінити його важливість, корисність, логічність змісту тощо Крім того, респонденти оцінюють педагогічну техніку викладача, особистісні якості, ставлення до студентів, визначають сильні і слабкі його характеристики.

Додамо, що в умовах, коли курс читається декількома викладачами, суттєвим параметром якості роботи педагога виступає кількість студентів, що відвідують даний курс.

Слід наголосити на тому, що результати оцінювання викладачів студентами доступні широкому загалу. Для того, щоб не помилитися у правильності свого вибору, студенти знайомляться зі змістом і послідовністю курсу та результатами анкетування викладача своїми попередниками (переважно курс викладають декілька викладачів). У свою чергу, і для викладачів корисною є інформація про ставлення студентів до пропонованого курсу та до нього як до педагога.

У вітчизняній теорії вищої школи все ще актуальною залишається проблема формування особистості викладача. У цьому контексті зацікавлюють результати опитування студентів американських університетів щодо того, якими якостями має володіти сучасний викладач університету. Респонденти вказали, що:

- викладач має розумно розподіляти час на занятті;
- використовувати на заняттях гумор та спонтанність;
- обережно ставитись до питань расової приналежності;
- бути чуйним до студентів, готовим надавати консультації в позааудиторний час;
- на екзамен давати тільки ті питання, які обговорювались на занятті [10, с. 42].

Американські студенти цінують, коли викладач обізнаний не тільки в своїй науковій галузі, а й ґрунтовно володіє різнобічними знаннями, вмiло використовує міжпредметні зв'язки. На більшу повагу заслуговують енергійні, непередбачувані викладачі. Мова викладання має бути

виразною та доступною слухачам. Бажано, щоб викладач вже з першого заняття вивчив імена всіх слухачів курсу [10, с. 125].

Викладачеві рекомендується на першому ж занятті ознайомити студентів з організаційними питаннями: номер аудиторії; час зустрічі; першоджерела з даного курсу; порядок відвідування; методи та форми оцінювання; особливості роботи на занятті; методика проведення заліку чи екзамену [8].

Таким чином, принцип орієнтації на якість педагогічної діяльності лежить в основі кадрової політики університетів США. У процесі дослідження встановлено провідні організаційно-педагогічні умови, які визначають високий рівень діяльності американського викладача-аграрника:

- чітка конкретизація завдань за той чи інший період роботи викладача в університетах;
- жорсткий контроль адміністрації університету щодо виконання викладачем своїх обов'язків;
- "боротьба" за студентів в умовах читання курсу декількома викладачами (на кожній лекції викладач має доводити, що володіє високим рівнем педагогічної майстерності!);
- комплексне оцінювання педагогічної діяльності викладача;
- пряма залежність рішень із персональних питань від результатів оцінювання педагогічної діяльності викладача (рішення про підвищення в посаді; рішення про постійний найм; річна оцінка персоналу; рекомендації щодо надбавки до окладів).

Висновки. Вважаємо, що висвітлений нами досвід організації педагогічної діяльності викладачів університетів США може стати цінним джерелом ідей під час удосконалення підготовки фахівців-аграрників вищою школою України.

Список літератури

1. Коваленко Е. Э. Дидактические основы профессионально-методической подготовки преподавателей специальных дисциплин : дис. ... доктора. пед. наук : 13.00.04 / Коваленко Елена Эдуардовна. – К., 1999. – 381 с.
2. Манько В. М. Ступенева підготовка інженерів–механіків сільськогосподарського виробництва : монографія / В. М. Манько, В. В. Іщенко – К. : Науково-методичний центр аграрної освіти, 2005. – 506 с.
3. Параил В. А. Профессорско–преподавательский состав высшей школы США / В. А. Парил // США. Экономика. Политика. Идеология. – 1991. – № 1. – С.52–64.
4. Полозенко О. В. Організаційно-педагогічні умови удосконалення педагогічної діяльності викладача вищого аграрного навчального закладу : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Полозенко Оксана Васидівна. – Тернопіль, 2003. – 283 с.
5. Різниченко С. Т. До проблеми атестації науково-педагогічних кадрів в США / С. Т. Різниченко // Теоретичні питання освіти та виховання. – 2000. – № 9. – С. 112–116.
6. Романовський О. О. Теорія і практика зарубіжного досвіду в підприємницькій освіті України : монографія. / Романовський О. О. – К. : Деміур, 2002. – 400 с.

7. Тартарашвили Т.А. Аттестация вузов: принципы и методы (из опыта высшей школы США) / Т. А.Тартарашвили, В. В. Хронин // Вести высшей школы. – 1987. – № 9. – С. 81–86.

8. Agriculture Teachers Directory. – Iowa. : Doane Agricultural Service, 1977. – 204p.

9. A self-study report [electronic resource] : Iowa State University. – Way of access: URL: <http://www.abe.iastate.edu/fileadmin/www.abe.iastate.edu/academics/AE%20Self-study%20Report.pdf>. – Title from the screen.

10. Light, Richard J. Making the most of the college. Students speak their minds / Light, R. J. – Cambr., Mass.; Lnd.: Harvard University press, 2001. – 242 p.

В статье подробно рассмотрены особенности педагогической деятельности преподавателя высшего аграрного учебного заведения. Особое внимание уделяется педагогическому мастерству преподавателя, его активной жизненной позиции. Автор дает подробную характеристику таким должностям, как ассистент, лектор, инструктор, ассистент – профессора, доцент, профессор. В статье раскрывается вопрос об особенностях оценки деятельности преподавателя администрацией университета, коллегами, студентами, обществом. Стоит отметить, что американская система образования имеет должность, аналогов которой нет в Украине - это должность академического куратора. Автор описывает особенности а также, круг обязанностей тех преподавателей, которые занимают данные должности.

Преподаватель высшего учебного заведения, педагогическая деятельность, американская система высшего образования, академический куратор, методы и формы оценивания, педагогическое мастерство, контроль знаний

The author of this article describes the peculiarities of teachers' pedagogical activity at higher agricultural educational establishment of the USA. Special attention is paid to teachers' pedagogical skills, their active life position. The author gives detailed duties characteristics of assistants, lecturers, instructors, associate – professors, professors. It was mentioned here, that teachers' work is evaluated by students, colleagues, by teachers' participation in seminars, by students' knowledge, tests results, university authorities, by people who were taught by those teachers before. It is very important for the university lecturers to use the research results in the content of their lectures. It should be noted that the american education system has the position, which has no analogues in Ukraine - a position of an academic advisor. The author describes peculiarities and duties of academic advisors, gives an example of fact-finding questionnaire on the work of american university advisor. In this paper you are able to see students' opinion about ideal university lecturers. The ideas highlighted in this paper are useful and can be applied to the educational system of Ukraine.

Lecturer of higher educational establishment, pedagogical activity, american system of higher education, academic advisor, methods and forms of evaluation, pedagogical skills, knowledge control.